

บทวิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

เรื่อง : ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้
(ปัญญา วิสุทธิ กรุณา มาบรรจบ ที่นี่)

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)

ปีที่พิมพ์ : 2555

สำนักพิมพ์ : วัดญาณเวศกวัน

จำนวนหน้า : 142 หน้า

ISBN: 978-616-7585-10-9

พระครูญาณปรีชา (นพดล ตปสีโล)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Phrakhru Yanpricha (Noppadol Tapasilo)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus

E-Mail: jacknitikorn2517@gmail.com

บทนำ

หนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” ศาสตราจารย์พิเศษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นามเดิม ประยุทธ์ อารยางกูร ฉายา ปยุตโต หรือ ที่รู้จักกันดีทั่วไปในนามปากกา “ป. อ. ปยุตโต” ขณะที่แต่งหนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” ท่านดำรงสมณศักดิ์ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) อุดลญาณนายก ปาพจนดิลกนิวัตร ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี ได้นำจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ก็คือสิ่งที่ดีที่สุด หรือประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์พึงได้ในชีวิตนี้ ก็คือ **นิพพาน** หรือเรียกในภาษาสามัญว่า **ภาวะไร้ทุกข์** การเข้าถึงนิพพาน หรือประโยชน์สูงสุดของชีวิต มารวมบรรยายไว้ในหนังสือเล่มนี้ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่เปรียบมิได้แก่ชาวโลกที่ทรงแสดงหนทางไปสู่พระนิพพาน ดังปรากฏอยู่ในหลักพุทธธรรม เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ทุกคนที่จะเข้าถึงความหมายตามเนื้อหาได้ ผู้เขียนได้ขยาย

* วันรับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2566; วันแก้ไขบทความ 2 มีนาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 5 มีนาคม 2566

Received: February 8 2023; Revised: March 2 2023; Accepted: March 5 2023

ความ เรื่อง นิพพาน ผู้บรรลุนิพพาน ที่ เป็นสิ่ง ที่ เข้าใจได้ยากให้ผู้อ่านทุกระดับสามารถอ่าน ศึกษาและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่นิพพาน หรือเพื่อได้ประโยชน์อันสูงสุดในชีวิต

สำหรับหนังสือเล่มนี้ มีชื่อเรื่องของหนังสือที่น่าสนใจ ชวนให้อ่าน และเมื่อได้อ่านเนื้อหาที่อัดแน่น อยู่ภายในเล่ม ยิ่งเพิ่มความสนใจเป็นเท่าทวีเพราะเป็นเนื้อหาที่ชาวพุทธทุกคนต้องอ่านและศึกษาให้เข้าใจ ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงมีความประสงค์ที่เลือกวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้ เพื่อศึกษามุมมองของผู้เขียน ในหนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” ซึ่งเป็นผลงานที่ได้ตัดตอนมาจากหนังสือ “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยาย ความ” ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแปลกไปจากเดิมหลายอย่าง มีคำบรรยายแทรกเพิ่ม พร้อมกับทั้งยก ย้ายสลับเปลี่ยนลำดับของเนื้อเรื่องบางตอนใหม่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2555 : คำนำ) มุ่งให้เข้าใจง่าย และเพื่อวิจารณ์เนื้อหาสาระ ให้เห็นถึงคุณค่าของหนังสือในด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้าง และ การอธิบายเนื้อหาสาระของหนังสือ สำหรับผู้อ่านใช้เป็นคู่มือแห่งการดำเนินชีวิต และนำมาประยุกต์ใช้ ในการ ดำเนินชีวิต ในปัจจุบันนี้

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” ตีพิมพ์ครั้งแรก ในเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2530 แจกเป็นธรรมทาน จำนวน 24,000 เล่ม ในมหามงคลราชวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ได้เจริญพระชนมายุ ครบ 5 รอบในวันที่ 5 ธันวาคม 2530 โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็น เรื่องใหญ่ๆ 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา 2) ภาวะแห่งนิพพาน 3) ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน 4) ประเภทและระดับของนิพพาน 5) ประเภทและระดับของผู้บรรลุนิพพาน และมีภาคผนวก บันทึกพิเศษท้าย เรื่อง ประกอบอยู่ด้วย ซึ่งรวมทั้ง ปกหน้า/หลัง มีจำนวน 142 หน้า ISBN : 978-616-7585-10-9

เนื้อหาโดยย่อ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ท่านได้ตัดตอนมาจากหนังสือ “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ” ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแปลกไปจากเดิมหลายอย่าง และมีคำบรรยายแทรกเพิ่ม พร้อมกับทั้งยกย้ายสลับเปลี่ยนลำดับของเนื้อเรื่องบางตอนใหม่ มุ่งให้เข้าใจง่าย ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับ เรื่อง “นิพพาน” ดังนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2555 : คำนำ)

1. ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา กล่าวถึงข้อเสียของความสุขที่ต้องแสวงหาจากภายนอก ในแง่ตนเอง ในแง่ผู้อื่นและสังคม โดยวิธีสร้างความสุขที่ถูกต้องและผลที่ตามมา กระบวนการก่อทุกข์-ดับทุกข์ ได้นำ ปฏิจจสมุปบาทนิโรธวาร อันเป็นกระบวนการธรรมฝ่ายวิภูฏ คือฝ่ายดับทุกข์มากล่าวอธิบาย ว่าทุกข์เป็นสิ่งที่แก้ไข ได้ ซึ่งมนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดีงามและเป็นสุขอย่างแท้จริงได้ นำปฏิจจสมุปบาทนิโรธวาร มาตัดวงจรของความทุกข์ให้ขาดลง เพื่อที่จะได้ประโยชน์สูงสุดของชีวิตที่ไม่ต้องแสวงหา

2. ภาวะแห่งนิพพาน ภาวะที่ต้องประจักษ์เอง นำข้อเปรียบเทียบปลาไม่รู้จักบก และข้อเปรียบเทียบความรู้ทางอายตนะที่ต่างกัน สรุปรวบรวมถึง หรืออธิบายนิพพาน 4 อย่าง 1. แบบปฏิสัณห์ 2. แบบไวพจน์ 3. แบบอุปมา 4. แบบบรรยายภาวะโดยตรง ตอนท้ายบทได้นำข้อคิดเตือนสติ เรื่องตาบอดคลำช้าง มาอุปมาถึงภาวะแห่งนิพพานที่ต้องปฏิบัติเองแล้วเห็นแจ้งเอง

3. ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน แบ่งเป็น 3 ภาวะ คือ 1. ภาวะทางปัญญา นั่นคือมีความรู้เห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น มีความรู้ทันสังขาร รู้เท่าทันสมมติบัญญัติ มีความรู้เท่าทันวิถีทางภาษา จึงทำให้ความหมกมึน สิ้นสงสัย เพราะมีความอยู่เหนือศรัทธา 2. ภาวะทางจิต คือความหลุดพ้นเป็นอิสระ ไม่ติดโลก การอยู่เหนือความหวัง มีความปลอดโปร่งเบิกบานใจ การมีความสุขแท้จริง ที่ไม่ขึ้นต่ออารมณ์ สุขภาพจิตสมบูรณ์ ไม่มีโรคทางใจ ได้ยกข้ออุปมา ความสุขจากการไม่มีที่คันที่จะต้องเกา มาเปรียบเทียบให้เห็นด้วย และ 3. ภาวะทางความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิต คือความดัดบารมี สันถัมภ์ เป็นผู้เลิกทำการด้วยตัณหา เปลี่ยนเป็นทำด้วยปัญญา และกรุณา เลิกทำเพื่อตนมีแต่ทำเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน มีงานหลักคือการแนะนำสั่งสอนให้การศึกษา มีความเคารพสงฆ์ รับผิดชอบต่อกิจส่วนรวม ประกอบด้วยองค์ธรรมพื้นฐาน 3 คือ วิชา วิมุตติ กรุณา คุณสมบัติหลัก 2 คือ ปัญญา กรุณา/อิตถัตถะ/ปรัตตะ

4. ประเภทและระดับของนิพพาน ในบทนี้ได้แบ่งประเภทของนิพพานเป็น นิพพานธาตุ 2 คือ 1. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ 2. อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ โดยแสดงถึงมติและหลักฐานที่แสดงความหมายของนิพพาน 2 พร้อมกับยกตัวอย่างการปฏิบัติในชีวิตของพระอรหันต์ โดยยกพุทธพจน์มาประกอบ ดังนี้ ก) ลักษณะภายนอกและชีวิตหมู่ ข) ความมีใจอิสระและมีความสุข ค) ความเป็นเจ้าแห่งจิต เป็นนายความคิด ง) ความวางใจได้ต่อชีวิต ความตาย การพลัดพรากและมีเมตตากรุณาต่อ ทุกชีวิต และเตือนให้ระงับการวาดภาพผิดๆ เกี่ยวกับพระอรหันต์ โดยมีเครื่องพิสูจน์ความเป็นพระอรหันต์อย่างหนึ่ง คือการไม่มีความหวาดกลัวกล่าวถึงนิพพานในความหมายโดยปริยาย แล้วในตอนท้ายบทได้แบ่งระดับขั้นต่างๆ ของนิพพาน ด้วยนิโรธ 5 เป็นฐาน

5. ประเภทและระดับของผู้บรรลุนิพพาน “อริยะ” เป็นคำเรียกสาวกสงฆ์อย่างกว้างๆ สำหรับผู้ที่พ้นภาวะปุถุชนหรือบรรลุดรรชนีโสตาบันขึ้นไป ซึ่งมีความหมายเท่ากับคำว่า “ทักขิไณย” แปลว่าผู้ควรทักขิณา ซึ่งดูจากการบริโศกทักขิณา 4 ประเภท โดยการให้มีสงฆ์เป็นชุมชนอิสระ อยู่โดยอาศัยผู้อื่นด้วย ทักขิณาหรือบิณฑบาต ซึ่งอาศัยหลักเกณฑ์การจำแนกทักขิไณยหรืออริยะบุคคล เป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ทักขิไณยบุคคล 8 หรือ อริยะบุคคล 8 แบบที่ 2 ทักขิไณยบุคคล 7 หรืออริยะบุคคล 7 ในตอนท้ายกล่าวถึงพระอรหันต์ 2 ประเภท 1) พระปัญญาวิมุตติ คือผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา 2) พระอุกโตภาควิมุตติ คือผู้หลุดพ้นจากรูปกายด้วยอุปสมาสติและหลุดพ้นจากนามกายด้วยอริยมรรค เป็นการหลุดพ้น 2 วาระ

บทวิจารณ์

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ก็คือเรื่อง “นิพพาน” ซึ่งได้มีการแบ่งโครงสร้างเป็นเรื่องใหญ่ๆ ทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา 2) ภาวะแห่งนิพพาน 3) ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน 4) ประเภทและระดับของนิพพาน 5) ประเภทและระดับของผู้บรรลุนิพพาน และมีภาคผนวก บันทึกพิเศษท้ายเรื่อง ประกอบอยู่ด้วย

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญ นำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาเรื่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง เนื้อหามีความร้อยรัด มีการสืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่องสุดท้าย และหนังสือเล่มนี้ยังมีภาคผนวกที่อธิบายประกอบเนื้อหาที่อยู่ในเรื่องที่มีความเข้าใจได้ยาก พร้อมกับยกตัวอย่าง แผนภูมิรูปภาพประกอบ เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการที่ดี กล่าวคือ มีเนื้อหาสาระทางวิชาการ ที่มีลักษณะคุณภาพ 3 องค์ประกอบพร้อมด้วย คือ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือมีผลกระทบ ต่อการพัฒนาชุมชน สังคมหรือประเทศ ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ที่ผู้เขียนได้วางโครงเรื่องที่เป็นเนื้อหาเรื่องนิพพานเพียงเรื่องเดียว อ่านจบในเล่มเดียว ตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กระชับรัดรวมทั้งปกหน้า/ปกหลัง มีจำนวน 142 หน้า จัดพิมพ์หน้าแบบหน้าคู่ ทำให้ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสมสำหรับการหยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่นอย่างได้อรรถรส ที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงร้อยรัดไว้ภายในเล่ม

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

หนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” เนื้อหาเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์จะพึงได้ในชีวิตนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหา และเขียนในลักษณะที่น้อมอรรถของสมเด็จพระพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงไว้ลงมาหาผู้อ่านทุกระดับให้เข้าใจในเนื้อหาโดยง่าย และได้จัดเรียบเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาจากเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นไปตามลำดับ ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญที่พบได้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

1. นิพพาน

ปัญหาของมนุษย์มีต่างๆ มากมาย เมื่อกล่าวให้สั้น ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับดี-ชั่ว และสุข-ทุกข์ ถ้าพูดรวบรัดลงไปอีกก็รวมอยู่ในคำเดียว คือ “ทุกข์” จากนั้นก็จึงผลักดันให้ออกแสวงหาความสิ่งที่จะเอามาเติมให้เต็มหายขาดความขาดแคลนบกพร่อง หรือเอามาระงับดับคายความบีบคั้นกระวนกระวาย แสวงหาความสนุกสนานสำเร็จสำราญ ประนเปรอตนด้วยเครื่องปรุงบำเรอต่าง ๆ อย่างหรูหราฟุ่มเฟือย หรือด้วยลาภ ยศ เกียรติ สรรเสริญ และหมกมุ่นวุ่นวายอยู่กับการแสวงหาสิ่งเหล่านั้นแล้วเรียกสิ่งเหล่านั้นด้วยการคิดสรุปเอาเอง

วาคือ “ความสุข” แต่การแสวงหาความสุขก็แสดงอยู่ในตัวถึงความขาดแคลนบกพร่อง ความบีบคั้นกระวนกระวายอยู่ภายในหรือภาวะไร้ความสุขอยู่ภายใน นอกจากไม่ทำให้พบความสุขที่แท้จริงแล้ว ยังกลับกลายเป็นการเพิ่มทุกข์ขึ้นใหม่อีกพร้อมที่เดียวกันถึงสองด้าน ทั้งด้านหลัง คือความอัดอั้นตันใจเหนี่ยวระอาต่อสิ่งเสพหรือเครื่องบำเรอเก่าที่ชินชา เบื่อหน่ายแล้ว ต้องผินทวนพบเห็น ทนอยู่ร่วมหรือแม้กระทั่งทนเสพ และด้านหน้า คือ ความรู้สึกพร่องขาดแคลนเร้าร้อนกระวนกระวายในเมื่อยังไม่ได้เสพสมซึ่งสิ่งบำเรอสุขที่มุ่งหวัง ตลอดจนเดือดร้อนลำบากที่ต้องคอยตามหาให้ได้มาซึ่งสิ่งเสพที่มีกำลังกระตุ้นเร้ารุนแรงยิ่งๆ ขึ้นไป ปัญหาหรือทุกข์ก็ยิ่งเพิ่มขึ้น กลายเป็นวงจรที่ซับซ้อนขึ้นทุกที เรียกโดยภาพพจน์ว่าเป็นวังวนแห่งปัญหาและเวียนว่ายอยู่ในทุกข์สภาพเช่นนี้คือความเป็นไปแห่งกระบวนการแบบสังสารวัฏฏ์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในหลักปฏิจจสมุปบาทฝ่ายสมุทวาร แสดงให้เห็นว่า ปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์เกิดขึ้นตามกระบวนการแห่งเหตุผลอย่างไร

ลักษณะของนิพพาน

การกล่าวถึงสุขที่ไม่ต้องแสวงหา ผู้เขียนได้นำปัญหาหรือความทุกข์มาเป็นตัวตั้งต้น แล้วจึงได้แสดงปฏิจจสมุปบาทนิโรธวาร อันเป็นกระบวนการฝ่ายวิวิธภูมิ คือฝ่ายดับทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 224) ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า ทุกข์หรือปัญหาของมนุษย์เป็นสิ่งที่แก้ไขได้ แต่ในหนังสือเล่มนี้ เป็นการเขียนที่เลี่ยงการกล่าวถึงหลักปฏิจจสมุปบาทโดยตรง แต่เป็นการใช้คำ ข้อความ และประโยคที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ ได้ง่าย กล่าวคือเมื่อดำเนินชีวิตถูกต้อง วิธีชีวิตแห่งการแสวงหาความสุขก็กลายเป็นวิถีแห่งความสุข คือชีวิตที่มีความสุขอยู่แล้วในตัวเองโดยไม่ต้องแสวงหา ความสุขที่เป็นสภาพอนาคตซึ่งกำลังมุ่งหวัง ก็กลายเป็นสภาพปัจจุบัน ซึ่งมีพร้อมอยู่แล้วในขณะนั้นๆ นั่นคือ “ภาวะแห่งนิพพาน” ตามดั่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิจจสมุปบาท หมายถึงกฎที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งหลายโดย ทัวไป เมื่อกล่าวถึงเรื่องของการดำเนินชีวิต ก็คือกระบวนการเกิดขึ้นของทุกข์ หรือเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ทุกข์เกิดขึ้น รวมทั้งกระบวนการในทางตรงกันข้าม คือกระบวนการดับทุกข์ หรือการทำให้ทุกข์หายไปหมดสิ้นไปด้วย ซึ่งปฏิจจสมุปบาทมีอยู่ด้วยกันสองฝ่าย ประกอบด้วย ปฏิจจสมุปบาท ฝ่ายสมุทัยหรือฝ่ายเกิดทุกข์ เรียกว่า “ปฏิจจสมุปบาทสมุทวาร” และ ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายนิโรธ หรือฝ่ายดับทุกข์ เรียกว่า “ปฏิจจสมุปบาทนิโรธวาร” คือการตัดวงจรความทุกข์ให้ขาดลง หมายถึงความดับสิ้น หรือสูญสลายไปของอวิชชา ตณหา และอุปาทาน เมื่อวงจรขาดกระบวนการสังสารวัฏฏ์สิ้นสุดลง ก็เข้าถึงวิวิธภูมิ บรรลุภาวะแห่งความดับทุกข์ เป็นผู้มีชัยต่อปัญหาชีวิต เป็นอยู่อย่างไร้เศร้าโศก ไร้โรคจิตใจ มีความสุขแท้ๆ ล้วนๆ ที่ปลอดโปร่งโล่งสบายเป็นอิสระยืนตัวอยู่ภายใน เรียกว่า เข้าถึงวิชา วิมุตติ วิสุทธิ สันติ แฉ่งนิพพาน อันเป็นปรมัตถ์ คือประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้

ประเภทของนิพพาน

“นิพพาน” มาจาก นิ อุปสรรค (แปลว่า ออกไป หมดไป ไม่มี เลิก) + วาน (แปลว่า พัดไป หรือเป็นไป เครื่องร่ายรำ) ใช้เป็นกิริยาของไฟ หรือการดับไฟ หรือของร้อนเพราะไฟ แปลว่าดับไฟ หรือดับร้อน คือ หายร้อน เย็นลง หรือเย็นสนิท หมายถึง เย็นใจ สดชื่น ชุ่มชื่นใจ ดับความร้อนใจ หายร้อนรน ไม่มีความกระวน

กระวายเป็นกิเลส คือ ทำให้ราคะ โทสะ โมหะหมดสิ้นไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 261) นิพพานเป็นสภาพชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวความบริสุทธิ์ ความว่าง ความเบา ความชุ่มชื้น เยือกเย็น ฯลฯ เพราะเป็นสภาพอยู่เช่นนั้นโดยตัวเองตลอดกาล ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งนิพพาน ตามคัมภีร์อิติวุตตกะ สิ่งที่เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง คือ “อุปาติ” หรือ หมายถึง “เบญจขันธ์ (ขันธ์ 5)” โดยแบ่งประเภทของนิพพานธาตุ 2 ได้แก่ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ และอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ดังนี้

1. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ เป็นมีอุปาทิเหลือหรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ หมายถึงยังมีเบญจขันธ์เหลือ ได้แก่นิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังมีชีวิตอยู่ เป็นภาวะจิตของพระอรหันต์ ซึ่งปลอดโปร่งเป็นอิสระ ไม่ถูกปรุงแต่งบังคับด้วยราคะ โทสะ และโมหะ ทำให้พระอรหันต์นั้น ผู้ยังมีอินทรีย์สำหรับรับรู้อารมณ์ต่างๆ บริบูรณ์คืออยู่ตามปกติ เสวยอารมณ์ทั้งหลายด้วยจิตใจที่เป็นอิสระ ด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของมัน

2. อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ เป็นนิพพานธาตุไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มี เชื้อเหลือ หมายถึงดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ ได้แก่นิพพานของพระอรหันต์เมื่อสิ้นชีวิต เป็นภาวะของนิพพานเองล้วนๆ แท้ๆ

ระดับของนิพพาน

คัมภีร์ปฐกสัมภิตามัคค์ แบ่งนิโรธ ซึ่งเป็นไวพจน์ที่สำคัญของนิพพาน เป็น 5 อย่าง หรือ 5 ระดับ คือ

1. วิกขัมภกนิโรธ ได้แก่ การที่ผู้เจริญปฐมฌานระดับนิรณได้ด้วยการข่มไว้ (เป็นการดับกิเลสแบบเอาหินทับหญ้า)

2. ตทังคนิโรธ ได้แก่ การที่ผู้เจริญสมาธิถึงขั้นชำแรกทำลายกิเลส ดับความเห็นผิดต่างๆ ลงได้ด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับกัน (เป็นการดับกิเลสแบบจุดดวงไฟดับความมืด)

3. สมุจเฉทนิโรธ ได้แก่ การที่ผู้เจริญโลกุตตรมรรคซึ่งให้ถึงความสิ้นกิเลส ดับกิเลสได้ด้วยการตัดขาด (เหมือนต้นไม้อูกสายฟ้าฟาด หรือขุดรากถอนโคนทิ้ง)

4. ปฏิปัสสัทธินิโรธ ได้แก่ การดับกิเลสในขณะแห่งผล โดยเป็นภาวะที่เป็นกิเลสราบคาบไปแล้ว (เป็นภาวะสงบเรียบร้อยซึ่งสนิท เพราะกิเลสได้ถูกมรรคตัดขาดระดับสิ้นไปแล้ว)

5. นิสสรณนิโรธ ได้แก่ การดับกิเลสที่เป็นภาวะพ้นออกไปแล้วจากกิเลส ดำรงอยู่ต่างหาก ห่างไกลจากกิเลสไม่เกี่ยวข้องกับกิเลสเลย นิโรธข้อนี้แหละคือนิพพานหรือที่เรียก “อมตธาตุ” ซึ่งเป็นภาวะที่ปลอดโปร่งเป็นอิสระ

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ ในการอธิบายเรื่อง “นิพพาน” ที่เป็นเรื่องที่ทำให้ความเข้าใจยากสำหรับปุถุชน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย ผู้เขียนได้สรุปเอาปฏิจจสมุปบาทฝ่ายสมุทัย หรือ ปฏิจจสมุปบาทสมุทยวาร ที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ที่เกิดขึ้น อันเป็นที่มาของปัญหา รวมลงที่คำว่าทุกข์ แล้วผู้เขียนได้อธิบายการนำปฏิจจสมุปบาทนิโรธวาร ที่เป็นวิธีแก้ไขทุกข์ หรือการตัดวงจรทุกข์แล้วจะสุขเกิดขึ้นโดยไม่ต้องไปแสวงหาจากภายนอกหรือจากสิ่งใดๆ การที่ท่านสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้แสดงอย่างนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจ

ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับท่านพุทธทาสภิกขุ ที่กล่าวไว้ว่า “จะต้องรู้จักความทุกข์ก่อนจึงจะศึกษา เรื่อง ปรากฏสมุปบาท ได้ชัดเจน แจ่มแจ้ง สะดวก และตลอดไป” แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงอรรถรสในเรื่องปรากฏสมุปบาทโดยสมบูรณ์อยู่ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปรากฏสมุปบาท หมายถึงกฎที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งหลายโดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงเรื่องของการดำเนินชีวิต ก็คือกระบวนการเกิดขึ้นของทุกข์ หรือเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ทุกข์เกิดขึ้น เรียกว่า “ปรากฏสมุปบาทสมุทยวาร” รวมทั้งกระบวนการในทางตรงกันข้าม คือกระบวนการดับทุกข์ หรือการทำให้ทุกข์หายไปหมดสิ้นไป เรียกว่า “ปรากฏสมุปบาทนิโรธวาร”

ผู้เขียน สรุปประเภทของนิพพานว่า นิพพานมีอย่างเดียว แต่แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ด้านหนึ่ง คือ นิพพาน ในแง่ของความสิ้นกิเลส ซึ่งมีผลต่อการติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกหรือต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ด้านที่สอง คือ นิพพานในแง่ที่เป็นภาวะจำเพาะล้วนๆ แห่ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะของผู้บรรลุ ไม่อาจหยั่งถึงด้วยประสบการณ์ทางอินทรีย์ 5 เป็นเรื่องนอกเหนือประสบการณ์ที่เนื่องด้วยอินทรีย์ 5 ทั้งหมด แต่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แบ่งนิพพานออกเป็น 3 ชนิด เพื่อสะดวกในการปฏิบัติ แต่ในขณะเดียวกันท่านพุทธทาสภิกขุก็ได้แบ่งนิพพานออกเป็น 2 ระดับ คือชนิดที่ 1-2 เป็นนิพพานแบบชั่วคราว เป็นกุปธรรม แปลว่ากลับไปกลับมาได้ กลับกำเริบได้ ชนิดที่ 3 เป็นนิพพานแบบอกุปธรรม กลับลอกไม่ได้ แต่นิพพานทั้ง 3 ชนิด มีรสอย่างเดียวกัน คือรสสว่างจากสิ่งรบกวนใจอย่างเดียวกันหมด

2. หนทางไปสู่ นิพพาน

เมื่อสังสารวัฏฏ์หายไป ก็กลายเป็นวิวัฏฏ์ขึ้นเองทันที เป็นของเสร็จพร้อมอยู่ในตัว การดับอวิชชา ตัณหา อุปาทาน นั้นแหละคือนิพพาน ตามปกติของปุถุชน อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ย่อมคอยครอบงำเคลือบแฝงจิตใจ กำบังปัญญาและเป็นตัวชักใย นำเอากิเลสต่างๆ ให้ไหลเข้ามาสู่จิตใจทำให้มองเห็นสิ่งต่างๆ ไม่ชัดเจน ให้บิดเบือนไปเสียบ้าง ตลอดจนดวงตาดูเห็นยั่วไว้ การที่ปุถุชนไม่สามารถนึกเห็น ไม่อาจคิดให้เข้าใจ ภาวะของนิพพานได้นั้น เพราะธรรมชาติของมนุษย์เมื่อยังไม่รู้เห็นประจักษ์เองซึ่งสิ่งใด ก็เรียนรู้สิ่งนั้นด้วยอาศัยความรู้เก่าเป็นพื้นเทียบ คือเอาสัญญาที่มีอยู่มาแล้ววาดภาพขึ้นใหม่จากสัญญาต่างๆ ที่เอามากำหนดเทียบนั้น ได้ภาพตามสัญญา ถ้าไม่สร้างสัญญาผิด ก็อาจไปสู่สุดทางอีกข้างหนึ่ง คือ ปฏิเสธคำบอกของผู้เล่า แต่การที่ผู้ฟังจะปฏิเสธ กล่าวว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีไม่จริง เพียงเพราะเหตุที่ตนไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จัก ไม่เหมือนกับสิ่งที่ตนเคยรู้จัก ไม่อาจนึกเห็นหรือเข้าใจ ย่อมไม่เป็นการถูกต้อง นิพพานเป็นภาวะที่พ้นจากสภาพทั้งหลายที่ปุถุชนรู้จัก นอกเหนือออกไปจากการรับรู้ ที่ถูกอวิชชา ตัณหา อุปาทานครอบงำ

ผู้วิจารณ์เห็นพร้อมตามผู้เขียนว่าการเขียนในสิ่งที่เหนือความเข้าใจของผู้อ่านจะทำให้เกิดการสร้างภาพจากสัญญาเก่าๆ เดิมๆ ของแต่ละคนไม่ถูกต้อง ผู้เขียนจึงได้ยกตัวอย่างเรื่องที่น่าสนใจมาเป็นข้อเปรียบเทียบมาไว้ในบทนี้ เช่น “เรื่องปลาไม่รู้จักบก” หรือข้อเทียบความรู้ทางอายตนะที่ต่างกัน ย่อมมีลักษณะอาการที่ต่างกัน โดยสิ้นเชิงและไม่สามารถเทียบกันได้ แล้วจึงได้สรุปวิธีพูดถึง หรืออธิบายถึงนิพพานได้ 4 อย่าง คือ

1. แบบปฏิเสธ คือ ให้ความหมายอันแสดงถึงการละ การกำจัด การเพิกถอน ภาวะไม่ดี ไม่งาม ไม่เกื้อกูล ไม่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ

2. แบบไวพจน์ หรือเรียกตามคุณภาพ คือ นำเอาคำพูดบางคำที่ใช้กันอยู่แล้ว อันมีความหมายเกี่ยวกับภาวะที่สมบูรณ์หรือดีงามสูงสุด

3. แบบอุปมา ถ้อยคำอุปมามักใช้บรรยายภาวะ และลักษณะของผู้บรรลุนิพพาน มากกว่าจะใช้บรรยายภาวะของผู้บรรลุนิพพานโดยตรง

4. แบบบรรยายภาวะโดยตรง แบบนี้มีน้อยแห่งแต่เป็นที่น่าสนใจของนักศึกษา และนักค้นคว้า

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ ผู้เขียนได้ยกพุทธพจน์ และเรื่องเกี่ยวกับภาวะนิพพาน ที่เป็นการบรรยายโดยตรงจากพระไตรปิฎกมากล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ ถึง 6 เรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นว่า “ภาวะนิพพาน” ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมีกถาเกี่ยวกับนิพพานแก่ภิกษุทั้งหลาย นั้นก็เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงภาวะนิพพานจากพระพุทธเจ้าโดยตรง ถือได้ว่าเป็นความฉลาดของผู้เขียนอย่างยิ่งที่อธิบาย เรื่อง “ภาวะนิพพาน” ให้ผู้อ่านไม่สามารถเห็นต่าง หรือคิดไปเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับท่านพระพุทธทาสภิกขุ ที่กล่าวว่า นิพพานเป็นภาวะอันหนึ่งซึ่งปรากฏออกมาเมื่อมีการกระทำถูกต้อง และทั้งสองท่านมีมุมมองที่ไม่แตกต่างกันคือมีความสอดคล้องกับในพระไตรปิฎก เพียงแต่ผู้เขียนได้ใช้รูปแบบการยกพุทธพจน์ และเรื่องในพระไตรปิฎกมาไว้ประกอบในหนังสือเล่มนี้ แต่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ยกข้อธรรมมาอธิบาย

3. ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน

ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน อาจศึกษาได้จากคำเรียกชื่อ และคำแสดงคุณลักษณะของ ผู้บรรลุนิพพานนั่นเอง ซึ่งมีทั้งความหมายแง่บวกและแง่ลบ เช่น อรหันต์ (ผู้ควรหรือผู้ไกลกิเลส) ชีณาสพ (ผู้สิ้นอาสวะแล้ว) อเสข (ผู้ไม่ต้องศึกษา) เป็นต้น การศึกษาตามแนวนี้ ต้องพิจารณาภาวะของผู้บรรลุนิพพานโดยสัมพันธ์กับหลักธรรมที่กล่าวถึงในคัมภีร์นั้นๆ แต่เนื่องด้วยคำสอนในพระพุทธ ศาสนาเน้นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงและการลงมือทำ ให้เห็นประจักษ์บังเกิดผลประโยชน์แก่ชีวิต ไม่สนับสนุนการคิดวาดภาพ และการถกเถียงหาเหตุผล ในสิ่งที่พึงรู้เห็นได้ด้วยการลงมือทำ การกล่าวถึงนิพพาน โดยบรรยายอาการ หรือลักษณะแห่งการเกี่ยวข้องกับนิพพาน คือ กล่าวถึงนิพพานเท่าที่เกี่ยวกับบุคคลผู้บรรลุ นั่นคือการใช้บุคคลผู้บรรลุนิพพานเป็นอุปกรณ์สำหรับทำความเข้าใจเกี่ยวกับนิพพาน ไม่ใช่การบรรยายภาวะนิพพานล้วน ๆ โดยตรง ทั้งนี้เพราะภาวะของนิพพานเองแท้ๆ เป็นสันติภูมิจะเห็นได้เอง เป็นปัจเจก ตั้ง เวทิตัพพัง วิญญูหิ อันวิญญูชนรู้ได้เฉพาะตนเอง การศึกษาตามแนวทางนี้ ต้องพิจารณาภาวะของผู้บรรลุนิพพานโดยสัมพันธ์กับหลักธรรมที่กล่าวถึงในคัมภีร์นั้นๆ เช่น อาสวะ 3 สิกขา 3 อเสขธรรม 10 พรหมจรรย์ คือ มรรคมงคล 8 เป็นต้น ซึ่งมีเนื้อหาไม่เพียงพอ ที่จะแสดงให้ครบถ้วน และเห็นว่าจะจะเป็นเหตุให้พินเพื่อน (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2557 : 241)

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ ที่ผู้เขียนนำแนวทางหลัก 3 ประการ คือ ภาวะทางปัญญา ภาวะทางจิต และภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพาน ซึ่งได้ยึดหลักพุทธพจน์ มาอธิบาย ประกอบตามอรรถ เป็นแนวทางคล้ายกับไตรสิกขา หรือสิกขา 3 ที่ได้ย่อนลำดับ ในกรณีนี้ถือว่าเป็นแนวทาง นำเสนอที่ยอดเยี่ยม ในการยกประเด็นมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้เข้าใจ และปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้นด้วยอาศัยหลัก ปัญญาเป็นตัวนำจิต และความประพฤติทางกาย ตามลำดับ

4. คุณค่าของวรรณกรรม

ประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของหนังสือ เรื่อง ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้ คืองานเขียนที่นำมาถ่ายทอดจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ก็คือ สิ่งที่ดีที่สุด หรือประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์จะพึงได้ในชีวิตนี้ ที่เรียกว่า “นิพพาน” หรือเรียกในภาษาสามัญว่า “ภาวะไร้ทุกข์” ซึ่งการเข้าถึงนิพพานหรือประโยชน์สูงสุดของชีวิต ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหา ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและเขียนอธิบายพุทธพจน์ในลักษณะที่น้อมอรรถของสมเด็จพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ลงมาหาผู้อ่านทุกระดับได้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญที่พบได้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้คำ สำนวน รูปประโยคและการเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นการบรรยายที่นำใจความสำคัญมาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และชี้ประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้นให้เด่นชัดแล้วอธิบายเพิ่มเติมอย่างหลากหลายในประเด็นย่อยๆ โดยเฉพาะการให้ความหมายที่หลากหลายความหมายในเรื่องเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์อันหลากหลายในเรื่องนั้นๆ หรือความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องนิพพาน ได้เข้าใจในสิ่งเดียวกันจากประสบการณ์ หรือความรู้ของผู้อ่านที่แตกต่างกันเพราะเนื่องด้วยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้มีการอธิบายความหมายไว้อย่างหลากหลายของความหมายในเรื่องหนึ่งๆ ตลอดทั้งการอุปมา เพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบ และยกตัวอย่างนิทานประกอบ โดยมีคำอธิบายสอดแทรกเป็นช่วงๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นและเข้าใจได้ เป็นรูปธรรมตาม และยังได้อ้างอิงแหล่งที่มาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ทุกครั้ง

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการนำเสนอ ผู้เขียนได้นำเสนอด้วยการอธิบาย และการใช้ความหมายของคำ วลี ประโยค โดยให้ความหมายมาตั้งตั้งรากศัพท์ โดยพยัญชนะ หรือตามตัวอักษร จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจในความหมายของคำนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น “นิพพาน มาจาก นิ (อุปสรรค แปลว่า ออกไป หดไป ไม่มี เลิก) + วาน (แปลว่า พัด ไป หรือเป็นไป บ้าง เครื่องร้อยรัด บ้าง) ใช้เป็นกิริยาของไฟ หรือการดับไฟ” ซึ่งนำเสนอในรูปแบบการอธิบายเช่นนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับผู้อ่านที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้ในเรื่องความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา สามารถเข้าใจได้ง่าย และเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย อีกทั้งยังยกพุทธพจน์ และการอุปมา ยกข้อเปรียบเทียบ โดยใช้เรื่องจากพระไตรปิฎกมาแสดงเป็นตัวอย่างประกอบไว้ได้เหมาะสมกับเนื้อหานี้ๆ

ประเด็นที่ 3 ความตรงของเนื้อหา ผู้เขียนให้ความสำคัญเรื่องความตรงของเนื้อหาอย่างมาก ด้วยการอ้างอิงเชิงอรรถ นั่นคือการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้าถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของหนังสือ เพราะเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ข้อเสนอของเรามีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงที่เป็นแหล่งปฐมภูมิ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและ พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิง ให้ใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์เป็นระบบ เดียวกันหมด และประเด็นที่สำคัญในการอ้างอิงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นได้อ้างอิง จากหลายแห่งอ้างอิง (จากหลายพระสูตร ในพระไตรปิฎก) ทั้งอ้างอิงโดยตรง และอ้างอิงโดยอ้อม (อธิบายประกอบ) ซึ่งเป็นการอธิบายซ้ำเพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนผู้เขียนได้บรรยายรายละเอียดบางประเด็นประกอบการอ้างอิงจากพระไตรปิฎกอย่างเป็นระบบทำให้เป็นงานเขียนที่น่าอ่านและมีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหาอย่างยิ่ง

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ ผู้เขียนได้นำเสนอ เรื่อง นิพพาน ที่เข้าใจได้ยาก ด้วยการใช้คำ สำนวน รูปประโยคที่เข้าใจได้จากรากศัพท์โดยตรง แล้วอธิบายประกอบด้วยการให้ความหมายที่หลากหลาย แม่นในคำๆ เดียว โดยเริ่มต้นจากเรื่องทุกข์ที่ทุกคนมีอยู่ในตัว แล้วผู้เขียนได้อธิบายเพื่อสร้างแรงจูงใจให้มาตัดวงจรทุกข์ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดของชีวิต หรือนิพพาน อันเป็นภาวะที่ปลอดโปร่ง อิสระ แล้วจึงได้หดยืนยันเนื้อหาที่ตรงประเด็นแก่ผู้อ่าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับชาวพุทธที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ เพื่อได้เรียนรู้เรื่องนิพพาน และนำไปเป็นคู่มือชีวิตในการดำเนินชีวิตให้เข้าสู่ภาวะที่เป็นสุขแท้ที่ไม่ต้องแสวงหา คือประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้

สรุป

หนังสือ เรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” คือ งานเขียนที่ถ่ายทอดเรื่องเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ ประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์จะพึงได้ในชีวิตนี้ ที่เรียกว่า “นิพพาน” หรือ เรียกในภาษาสามัญว่า “ภาวะไร้ทุกข์” ซึ่งการเข้าถึงนิพพาน หรือประโยชน์สูงสุดของชีวิต ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้โดยง่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และอาศัยความตั้งใจจริง มีความพยายามอย่างยั่งยืนอด ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เขียนเรื่องนี้ด้วยการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน จากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำความเข้าใจยาก ได้กำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาที่มีความสอดคล้อง เนื้อหาร้อยรัด สืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่องสุดท้าย คือเริ่มต้นจาก เรื่องความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา ซึ่งได้กล่าวถึงข้อเสียของความสุขที่ต้องแสวงหาจากภายนอก ในแง่ของตนเอง ผู้อื่นและสังคม วิธีการสร้างความสุขที่ต้องการและผลที่ตามมา กระบวนการก่อทุกข์-ดับทุกข์ และจบท้ายเรื่องลงด้วยประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้ ต่อด้วยเรื่องภาวะแห่งนิพพาน เรื่องภาวะของผู้บรรลุนิพพาน เรื่องประเภทและระดับของนิพพาน เรื่องสุดท้าย คือเรื่องประเภทและระดับของผู้บรรลุนิพพาน โดยใช้คำ สำนวน รูปประโยค และการเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นการ

บรรยายที่น่าสนใจความสำคัญ ซึ่งประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้นและอธิบายเพิ่มเติมหลากหลายในประเด็นย่อยๆ การให้ความหมายที่หลากหลาย ตลอดจนการอุปมา เพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบ และยกตัวอย่างนิทานประกอบ โดยมีคำอธิบายสอดแทรกเป็นช่วงๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเป็นรูปธรรมตาม ซึ่งก็ได้อ้างอิงมาจากพระไตรปิฎก และอรรถกถาทุกครั้ง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้เรื่องความหมายของ คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา สามารถเข้าใจได้ง่ายและเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

หนังสือเรื่องนี้ นอกจากมีเนื้อหาที่ทรงคุณค่าแล้วยังเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสามารถสร้างแรงจูงใจแก่ ผู้อ่านให้มีกำลังใจที่จะมุ่งมั่นพัฒนาตนในการตัดวงจรทุกข์ที่เกิดจากการไขว่คว้า มุ่งสร้างความสุขอันเป็น ประโยชน์สูงสุดของชีวิตโดยมีนิพพานเป็นแก่นสาร ผู้เขียนได้หยิบยื่นเนื้อหาสาระอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน โดยตรง หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นหนังสือที่สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับทุกคนที่ได้อ่าน จึงเป็นหนังสือที่ประชาชนคน ทั่วไปควรอ่าน และสามารถนำมาเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพราะหนังสือได้ชี้ทางที่เข้าสู่ภาวะที่ เป็นสุขแท้จริงที่ไม่ต้องไขว่คว้าจากภายนอกแต่สามารถค้นหาในตัวเราก็คพบความสุขได้

เอกสารอ้างอิง

- ขวลิต แข่งทอง. (ม.ป.ป.) *สื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2555). *ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2553). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์พิมพ์เพิ่มทรัพย์ การพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2535). *คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2559). *ธรรมะ 9 ตา*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). *ปฏิจจสมุปบาทกับอานาปานสติ*. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.